

Med zgodovinske, geografske, etnografske in kulturne skice vpleta pisatelj različne epizode in dogodke, ki so se mu pripetili med potjo, tako da ni knjiga preveč enolična in dolgočasna, kar se rado dogaja pri takih potpisih, kjer se veliko obnavljajo zgodovinski spomini. Raditega bi bilo tudi želeli, da bi pisatelj opustil toliko nepotrebnih števil in itak že preširoko raztegnjenih zgodovinskih opombah. Isto velja glede opisa raznih znamenitih stavb. Jezik teče pisatelju jako gladko in neprisljano. Želimo le, da bi se ta zanimiva knjiga veliko prebirala med Slovenci.

Uporniki. Povest. Spisal Ivan Lah. — Knjiga, ki leži pred nami, je prvo večje in obenem zgodovinsko delo znanega pisatelja Laha, ki je čitateljem tega lista že davno znan. Povest se godi leta 1827 in je — kakor jo pisatelj sam na nekem mestu imenuje — predigra k letu 1848., v katerem je bila odpravljena tlaka. „Uporniki“ so bili dolenjski kmetje po Posavju, ki so se bili uprli tlaki. Izpočetka je bilo takih mož seveda malo, a tisti, kolikor jih je bilo, so zanetili upor zelo naglo, da se je razširil v kratkem času po mnogih vaseh. Ko so prišli pobirat nato grajski oskrbniki in hlapci desetino, so jih kmetje napodili prazne domov in ko so zato zaprli graščaki nekatere upornike, so se vzdignili razjarjeni kmetje, napadli grad in oprostili siloma svoje zaprte druge. V upor je posegla nato gosposka, kaznovala voditelje upora z zaporom, a graščake je oškodovala za neprejetno desetino na ta način, da je prodala upornim kmetom posestva in tako dobljeni denar izročila gradovom. To je ogrodje in sredi njega se shajajo in razstajajo mladi ljudje, premagujejo razne ovire in se ženijo, mladi grofiči zapeljujejo kmetiska dekleta, razjarjeni kmetje se pa zato krvavo maščujejo nad sitim plemstvom. Povest, ki ima nekaj neznatnih historičskih nedostatkov v kronološkem oziru, je pisana v poljudnem slogu in kaže zlasti Dolenjce v njihovi pravi obliki. Svoje kislo vino pijó, ki pa ozdravi po njihovem mnenju vsako bolezen, veselé se življenja, verujejo na vraže, boje se oblasti, a tudi hitro vzplamtijo. Pozna se pisatelju, da še precej dobro pozná življenje narodovo. Velika hvala gre pisatelju zato, da se je lotil zgodovinske snovi, ki jo pri nas zanemarjajo zlasti v našem času ter mesto, da bi obdelovali epične snovi, tratijo čas s praznim sentimentalizmom. Lah je primeroma še mlad pisatelj, a to, kar nam je podal doslej, nekaj obeta. Pisatelj naj nadaljuje v tej smeri, da se pri nas udomači zdrav realizem kot protiutež proti prazenemu sanjarjenju nekaterih modernih.

Odbor družbe sv. Mohorja naznaja, da je izmed razpisanih nagrad za dve povesti določil prvo nagrado v znesku 3000 K povesti pod geslom „Življenje je boj“, spisal gospod Engelbert Gangl, učitelj v Idriji, drugo nagrado v znesku 1500 K povesti „Novo življenje“, spisal gosp. dr. Fr. Detela, ravnatelj v p. v Novem mestu.

Ksaver Meško: **Mir Božji.** Ljubljana 1906. Zopet cela veroizpoved razdvojenega srca, ki je venomer ginjeno in ob vsaki priliki vznemirjeno. S pisateljem se zopet enkrat vozimo po kupejih na mehkih blazinah, se srečavamo z damami s polnimi boki in koprnečimi očmi, hodimo po sanjavih smrekovih gozdih, srečujemo izgubljene, prevarane in zapeljane koristke, ki se nam smilijo in katere z nežnimi besedami in primerno eleganco, kakršna se nasproti takim usehljim cvetkam mora rabiti, rešujemo iz blata in jih vendar ne rešimo, se tudi pomolimo k Bogu in ga prosimo, naj vendar enkrat umiri naše od dvomov razjedeno srce in seveda vmes vedno tožimo za izgubljeno mladostjo, ki nam jo neusmiljena usoda nikakor noče vrniti. Topot se pisatelj v uvodni črtici tudi znaša nad gotovimi voditelji neke stranke, ki „stoje v mogočni pozi sredi njive in govore zveneče, mogočne in samozavestne besede in razglašajo vsemu svetu v vse štiri vetrove, kako težko, plodovito seme sejejo. In za njimi stoji dolga falanga kake stranke.“ Ksaver Meško pa ni med njimi. On je vse kaj drugega. On svojega mišljenja ne prodaja tem robotim ljudem, ampak tistim damam po kupejih, ki po svetu iščejo zabave. „In s previdno, nežno roko, na lahko tipaje je pričela iskati duri do mojega srca, da jih odpre in pogleda vanje in v njegove skrivnosti. Odprl sem ji, ker je bila tako krasna in tako dobra...“ Tudi ni res, da je Meško preveč intimen. Kaj še! On ljubi le odkritost ter se svojega kolarja ne sramuje, kadar se razgovarja z nesrečnimi, izgubljenimi dušami. On le včasih „vrže z lahko, neskrbno roko med množico par blelih biserov in ne pogleda več nanje.“ Pravo bogastvo njegove duše je neizmerno, toda on ga vsega ne razgrinja pred maso, dasi pravi na drugem mestu, da je pravi „svečenik umetnosti in svečenik božji“, da so njegove besede „kipeče svetega navdušenja, izlivajoče se same od sebe in s sladkostjo iz srca v srce, iz duše v dušo“. Njegove misli so le za duše, „izbrane izmed tisočeri.“ Njegove najboljše primere v njegovih zelo malo plastičnih čr-

ticah so vzete iz nežnega erotičnega življenja, skoro vse se gibljejo okoli „poljubov ljubljene ženinca“, okoli nevest, ki vzdihujejo poltiho, napol onemoglo od sladkega razkošja, pričakovanega dolgo s hrepenenjem v duši...“, tudi nebeško solnce vzhaja kakor „deva, vstajajoča iz postelje ob gorkem pomladanskem jutru, spomnivši se sladkih sanj o iz srca ljubljene.“ V „Potu na hrib“ nas pelje Meško po stezi, kjer nas povsod čakajo spomini in nas seznanj z neko damo, ki je prišla k njemu na posete z „vdanimi, čakajočimi očmi.“ Meško ji je pravočasno dopovedal, da ne bo nič s to stvarjo, kajti njegova ljubezen je „odpovedi polna.“ Krasno pa je „Poglavje o Mimici.“ Komaj štirinajst let je stara, a že jo ljubijo zamišljeni, sanjavi študenti. Tudi Meško je med njimi. Dijak Trstenjak se zaradi šestnajstletne Mimice vda celo pijači, dovršil pa je komaj sedmo šolo. Pod oknom ji pojo „V sladkih sanjah spiš kraljica“, kar so najbrž sami spesnili. Njena pisemca odpirajo kakor „svetinje, blagoslovljene v sveti deželi ali v Rimu“. Nekoliko bolj brutalen je konec. Ta Mimica gre v Budimpešto in se tam takó izgubi, da jo po odgonu pandurji priženejo nazaj v domovino. Mladi študenti jo srečajo, ona pa jih pogleda, kakor da bi jih ne bila preje nikoli poznala. „In kje si danes, naša mala Mimica? . . . Padala si in utonila na dnu blatnega življenja . . . In mi smo te ljubili s tako toplo, obožavajočo ljubeznijo.“ V „Romanci o izgubljeni“ smo že zopet v kupeju, drugega razreda seveda. Gospodična Silvija spozna v kupeju pisatelja v kolarju. „Sklonila se je naglo bližje, mehke tople prsi so se mi naslonile ob roko, zlati kodri so se mi doteknili lic“ in tako dalje. „Naslonila se je v kot ob okno, da je napol ležala. Izpod obleke ji je gledal nagajivo majhni čeveljček, kakor igraje je zibala nogo sem in tja.“ To je seveda lažje opisovati kot psihične finese. To gospodično so tudi nekdanj ljubili, ko še ni bila stara „trinajst let.“ Gospodično Lojzko, njeno prijateljico so pa imeli radi celó, ko še dvanajst let ni imela in gospod pisatelj se je z gospodično Silvijo sprehajal po ulicah, ko je bil bogoslovec in se ni menil zato, ko so za lepim parom gledali častniki. Kajti Silvija je bila že takrat pokvarjena punica, sedaj pa je celó koristka na nekem sumljivem kabaretu v Budimpešti. Še Meško je ne more v kupeju izprebrniti in ona se odpelje v zloglasno Budimpešto. Lepe so sličice „Cerkev“, „Kapelica“, dasi tudi tu ne manjka zapeljanih punic. Najlepša je „Romanje na Goro“, semtertja tako lepa, da ne pojmiš, kakó je zašla

v to zbirko. „Ljudje“ je zeló srednja stvar, kjer nekaj neverjetnih slučajev ne zasluži motta, postavljenega na čelo črtice: „Zahvalim te, Oče in zemlje Gospod, da si skrtil to modrim in razumnim in razodel malim“. Lepa črtica je „Na cesti“, dolg konfiteor „O človeku, ki se je vračal.“ Neodoljivo hrepenenje po mladosti je pač precej nemoško. Vsekakor bodo te črtice rade čitale elegantne in občutljive dušice, ki vzlic svoji neznanski deviški finesi niso tako hudó škrapulozne, da bi se nad njimi „pohujševale“, kot oni „hinavci“, na katere se tako hudo jezi pisatelj v uvodu.

Junaki. Epske pesnitve. Napisal A. Aškerc. Ljubljana 1906. Cena 3 krone. Naš slovenski Melanhton Trubarjeve konfesije nam sedaj predstavlja štiri junake, kneza Volkuna, kneza Ljudevita, Rópoša Štefana in last not least — kralja Matjaža. Svoje zlé pesniške usode ni mogel boljše zapečatiti kot s temi brezpomembnimi, nerodnimi verzi. Zdi se ti, ko bereš ta ritem, da se pelješ na zbitem, starem kmečkem koleslju, ki odskakuje po strašno razvoženi poti in ti neprijetno razrahlja vse uboge ude. „In tisti pravi knez naš, to je Nemeč — je Bojuvar! To čutimo že davno. — Saj veste, kaj bil storil je Borut — V zadregi strašni, ko pritiskali — Avarji divji so na nas. Pozval — Bil dobrodušni knez je na pomoč — Sosedu Bojuvarje. Prišli so — In rešili so nas Avarjev res, — A za plačilo vzeli so seboj — Svobodo našo! In namesto jarma — Avarskega, zdaj nosimo na vratu — Že dolgo let žuleči jarem nemški! — Res, res je to!“ . . . Še v spanju bi utegnili mučiti bravca to blagglasje in zató knjige ne priporočamo nervoznim ljudem. Treba je dobrega želodca, da se to brez škode prebavi.

☪

POLJSKA.

Pregled poljskega slovstva ni lahak in to zlasti iz dveh vzrokov: 1. vzrok leži v naravi poljskega slovstva samega, ki je med vsemi slovanskimi slovstvi najstarejše in se je razvijalo od XV. stoletja do dandanes nepretrgano in vsestransko. Je torej silno razvito in raznolično. 2. vzrok leži v političnih razmerah Poljakov. Ker nimajo nobenega političnega središča in žive v treh državah pod jako različnimi političnimi razmerami, radi tega nima tudi poljsko slovstvo nobene koncentracije niti krajevne niti vsebinske. To pomankanje koncentracije se občuti zlasti pri listih. Medtem, ko bi na primer socialni demokratje pri dru-